

شناسایی عوامل مؤثر در توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی استان تهران

مهناز نظریان*

دانشجوی کارشناسی ارشد رشته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

محمود حسینی

استاد گروه ترویج و آموزش کشاورزی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران، کرج، ایران

محمد چیدری

استاد گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۹۲/۹/۴

تاریخ دریافت: ۹۱/۷/۱۲

چکیده

هدف اصلی این مطالعه، شناسایی عوامل مؤثر در توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی استان تهران بود. برای رسیدن به هدف این پژوهش از روش همبستگی استفاده شد. جامعه آماری تحقیق حاضر را اعضای تعاونی‌های کشاورزی استان تهران تشکیل دادند ($N=74388$)، و نمونه تحقیق به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای با انتساب متناسب و با استفاده از فرمول کوکران انتخاب شد ($n=260$). ابزار تحقیق پرسشنامه بود، که روایی ابزار تحقیق، با استفاده از نظر اساتید و کارشناسان صاحب نظر در دانشگاه و سازمان‌های تعاونی تأمین شد و پایایی پرسشنامه با استفاده از آزمون مقدماتی و ضریب کرونباخ آلفا محاسبه و مقدار آن $\alpha=0.94$ به دست آمد که نشان دهنده قابل قبول بودن پایایی آن بود. نتایج تحقیق نشان داد که اکثریت پاسخگویان (۳۶/۵٪) اعتقاد داشتند که وضعیت توسعه کارآفرینی تعاونی‌ها در حد متوسط است. همچنین مهم‌ترین عوامل توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی به ترتیب عوامل اقتصادی و روان‌شناختی بود که در مجموع حدود ۲۳ درصد از واریانس توسعه کارآفرینی را تبیین کرد.

واژگان کلیدی: توسعه کارآفرینی، تعاونی‌های کشاورزی، استان تهران.

* نویسنده مسئول مکاتبات، mnazarian42@yahoo.com

مقدمه

بر اساس برآوردهای وزارت کار و رفاه اجتماعی، نرخ بیکاری در کشور ۱۲/۳ درصد می‌باشد که این نرخ در مورد دانش‌آموختگان دانشگاهی فراتر از ۱۵/۶ درصد می‌باشد (وزارت تعاون، ۱۳۸۶)، که متأسفانه آمار بیکاری دانش‌آموخته‌های رشته‌های کشاورزی در ایران بر اساس آخرین آمار ۲۵/۷ درصد گزارش شده است که نسبت به سایر رشته‌ها بالاترین میزان است (رفیعی طالقانی، ۱۳۸۸)، این در حالی است که بیکاری و عدم اشتغال در جامعه همواره دارای پیامدهای اقتصادی و اجتماعی زیان‌باری از جمله عادت به بیکاری، دزدی، فحشا، اعتیاد و امثال آن است که طبیعتاً ثبات و انسجام اجتماعی را به مخاطره می‌اندازد.

همچنین تأکیدات مکرر مسئولین و متخصصین امور اقتصادی کشور و ابلاغ سیاست اصل ۴۴ مبنی بر ایجاد اشتغال بیانگر این نکته است که مبحث اشتغال و سرمایه‌گذاری در این زمینه از جمله موضوعاتی می‌باشد که در صورت عدم توفیق دولت در یافتن راه حل آن‌ها، ابعاد اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و امنیتی آن، نظام را دچار مشکل می‌کند (آمدی، ۱۳۸۸). این در حالی است که برخی از صاحب‌نظران، بخش تعاون را ابزاری بسیار مناسب برای توسعه اقتصادی و اجتماعی و از عوامل اصلی ایجاد اشتغال و کارآفرینی می‌دانند (ثمری و رسول زاده، ۱۳۸۷).

از این‌رو یکی از مناسب‌ترین ساختارها و سازمان‌هایی که می‌تواند کارآفرینان را در خود جای دهد و آنان را به سر منزل مقصود برساند، بخش تعاون است، زیرا اکثر نیروهای بیکار جامعه به ویژه تحصیل کرده‌ها فاقد سرمایه کافی برای آغاز

فعالیت‌های اقتصادی و ایجاد منبع درآمد و زمینه شغلی می‌باشند (دهباشیان، ۱۳۹۰). تعاونی‌ها در ایجاد اشتغال، کاهش نرخ تورم، توسعه مشارکت‌های جمعی و تأمین عدالت اجتماعی و اقتصادی نقش مؤثری دارند (طهماسبی گنجور و لبافی، ۱۳۸۴).

از جمله این تعاونی‌ها، تعاونی‌های کشاورزی می‌باشند که به طور مستقیم در کاهش فقر از طریق پیشرفت اقتصادی و اجتماعی اعضا و به طور غیر مستقیم از طریق تحرک اقتصادی و توسعه پایه‌های اجتماعی جوامعی که در آن به فعالیت می‌پردازند تأثیر گذار بوده‌اند و از سازمان و مدیریت نوین و نسبتاً علمی و تخصصی برخوردارند (کشوری، ۱۳۸۰).

با توجه به اینکه کارآفرینان عاملان اشتغال‌زایی، انتقال فناوری، تعادل در اقتصاد پویا، کاهش بروکراسی اداری، ساماندهی منابع و استفاده‌بهینه از آن‌ها هستند، می‌توانند عامل تولید سرمایه نیز محسوب شوند و باعث تحول و تجدید حیات ملی و محلی در جامعه باشند. در واقع می‌توان اذعان داشت که کارآفرینان، شرکت‌ها و سازمان‌های کارآفرین با قبول مسئولیت اجتماعی، هم به خواسته‌های خود و جامعه و هم به سیاست‌های دولت پاسخ مثبت داده‌اند (Alison, 1990).

فرآیند کارآفرینی، فرآیندی است که فرد با ایده‌های نو، خلق و شناسایی فرصت‌های جدید به معرفی محصول، یا خدمت جدید و یا بهبود ساختار تولید که توأم با پذیرش مخاطرات مالی، روانی، اجتماعی و دریافت منابع مالی، رضایتمندی شخصی و استقلال می‌باشد، مبادرت می‌ورزد (سعیدی کیا، ۱۳۸۲). از سوی دیگر با روند رو به

کیفیت نماید تا کارکرد و توانمندی اصلی خود را که کارآفرینی و مهارت‌های بحران‌بیکاری است محقق کند (شعبان پور، ۱۳۸۶).

این در حالی است که دولت‌ها کارآفرین تولید نمی‌کنند بلکه راهبردهایی را انتخاب می‌کنند که کارآفرینان به راحتی دست به ابتکار و نوآوری بزنند. بهترین سیاستی که دولت‌ها می‌توانند به کار گیرند، توسعه کارآفرینی در تعاونی‌ها می‌باشد، زیرا تمام ارزش‌های تعاون سرشار از حس مسئولیت اجتماعی در چشم اندازهای عدالت اجتماعی و اقتصادی می‌باشد (جمشیدی، ۱۳۸۵).

توسعه کارآفرینی، فرآیند منسجم شناسایی، انگیزش، آموزش، مشاوره و حمایت است، که هدف آن تربیت کارآفرینان بیشتر است، به عبارت دیگر توسعه کارآفرینی توسعه منابع انسانی است (اکبری، ۱۳۸۶). مزیت توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی، ایجاد اشتغال، بهبود کیفیت زندگی، توزیع متناسب درآمد، کاهش اضطراب‌های اجتماعی و ... می‌باشد. در این زمینه تحقیقات فراوانی صورت گرفته است از جمله:

فیض آبادی و محمد نیا (۱۳۸۷) در تحقیقی تحت عنوان «بررسی نقش کارآفرینی و پایداری به اصول تعاون و رابطه آن‌ها در موفقیت تعاونی‌ها» بر این باورند که بین کارآفرینی و موفقیت تعاونی‌ها رابطه معنی داری وجود دارد. همچنین آن‌ها میان میزان پایداری به اصول تعاون و موفقیت تعاونی‌ها و بین پایداری به اصول تعاون و کارآفرینی نیز رابطه معنی داری را تشخیص دادند.

نتایج تحقیقات مقصودی و جهانبانی (۱۳۸۹) تحت عنوان «بررسی تحلیلی راهبردهای توسعه کارآفرینی

رشد جوامع بشری به سوی جهانی شدن، همکاری و تعاون برای انسان‌ها یک ضرورت به شمار می‌آید، در حالی که رویکرد اساسی تعاون، ایجاد همدلی و همکاری‌های اقتصادی و فرهنگی بین مردم است تا در نتیجه آن ارتباطی مستقیم، سالم و سازنده بین آحاد مردم در جامعه برقرار شود. تعاون به زبان ساده یعنی همکاری و مشارکت. یعنی با هم کار کردن گروهی از افراد برای انجام یک هدف مشترک.

شرکت‌های تعاونی شامل دو دسته شرکت‌های تعاونی تولیدی و توزیعی می‌باشند که شرکت تعاونی کشاورزی جزء دسته تعاونی‌های تولیدی می‌باشد و از مهم‌ترین انواع تعاونی‌ها به شمار می‌روند که در زمینه‌های زراعت، باغداری، دامداری، صیادی، پرورش گل و گیاه، طیور و صنایع تبدیلی فرآورده‌های کشاورزی و تأمین خدمات و نهاده‌های مورد نیاز در سراسر دنیا فعالیت می‌کنند (Kraenzle, 1998).

شرکت تعاونی کشاورزی عبارت است از اجتماعی از اشخاص با وسائل و امکانات محدود که به صورت داوطلبانه گرد هم آمده‌اند و اهداف اقتصادی، اجتماعی دارند که با کار مؤثر، تأمین سرمایه مورد نیاز و پذیرش ریسک سود و منفعت بر اساس اصول تعاونی کار می‌کنند. هدف تعاونی‌های کشاورزی متحد کردن افراد به منظور تولید و افزایش بهره‌وری می‌باشد (محمد لو، ۱۳۸۳).

اما با توجه به نقش و اهمیت تعاونی‌ها، متأسفانه نتایج پژوهش‌های انجام شده حاکی از آن است که تعاونی‌ها علیرغم رشد کمی، رشد کیفی مطلوبی نداشته‌اند و حال زمان آن فرا رسیده است که بخش تعاون تمام تلاش و امکانات خود را معطوف به

از بخش تعاونی، حمایت مالی و اعتباری، ویژگی‌های اجتماعی تعاونی‌های کشاورزی، ویژگی‌های اقتصادی تعاونی‌های کشاورزی، بازار یابی و توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. در مجموع عوامل فوق ۵۷٪ از عوامل مؤثر بر ترویج کارآفرینی توسط تعاونی‌های کشاورزی را تبیین می‌نماید.

این در حالی است که بر اساس گفته‌های لطفی نژاد (مدیر کل تعاونی‌ها)، ۱۵۶۰۰ تعاونی در استان تهران وجود دارد که ۹٪ تعاونی‌های کل کشور را به خود اختصاص داده‌اند که در زمینه‌های مختلف مشغول‌اند، وی در ادامه بیان داشت که تعداد اعضای تعاونی‌های استان نشان دهنده ظرفیت بالای آن است و بستر مناسبی برای سرمایه‌گذاری در آن وجود دارد (روزنامه بازار کار، ۱۳۹۱).

ولی با توجه به گفته‌های مدیر کل تعاونی‌ها، تعداد تعاونی‌های استان تهران نسبت به گذشته کاهش یافته است، وی دلایل کاهش تعداد تعاونی‌ها را به شرایط تعاونی‌ها در گذشته و بی‌توجهی نظام و دستگاه‌های دولتی به آن‌ها می‌داند، این بی‌توجهی موجب شد تا بخش تعاون در اقتصاد کشور تضعیف و تعاونی‌ها به تعطیلی کشیده شوند و انگیزه آن‌ها را کاهش داده است (همان).

با توجه به آمار به دست آمده از اداره تعاون روستایی کل استان تهران، تعداد ۱۳۹ تعاونی کشاورزی در سطح این استان وجود دارد (سازمان تعاون روستایی، ۱۳۹۱)، که با مسائل و مشکلاتی از قبیل سطح پایین آگاهی از مقوله کارآفرینی در بین اعضای تعاونی‌های کشاورزی، اطلاع‌رسانی ضعیف در تعاونی‌های کشاورزی در رابطه با کارآفرینی، ضعف در برگزاری کارگاه‌های آموزشی

در تعاونی‌های کشاورزی» نشان می‌دهد که عوامل اقتصادی، شامل تسهیلات اعتباری و وام‌های کم بهره به همراه عواملی چون خصوصیات اعضاء، سطح تحصیلات و اعتماد به نفس، نقش کاملاً معنی داری در توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی ایفا می‌کنند.

یافته‌های تحقیقات دنیائی و یعقوبی در سال ۱۳۹۰ تحت عنوان «راهکارهای تقویت کارآفرینی در شرکت‌های تعاونی کشاورزی استان زنجان» نشان داد، از دیدگاه مدیران ارائه حمایت‌های مالی و مالیاتی، اصلاح قوانین و مقررات بانکی و سازگار نمودن آن با شرایط کارآفرینان، تدوین سند ملی توسعه کارآفرینی، مهم‌ترین عوامل در تقویت کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی می‌باشند.

غیاثوند در سال ۱۳۸۸ در مطالعه خود تحت عنوان «طراحی الگوی ترویج کارآفرینی به منظور توسعه اشتغال در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی ایران» نشان داده است که شیوه‌های تصمیم‌گیری مدیران بر میزان مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌های تعاونی تأثیر می‌گذارد و بر اساس نتایج به دست آمده از تحقیق برگزاری کلاس‌های آموزشی در زمینه قوانین و مقررات تعاونی، اهمیت مشارکت و فلسفه وجودی تعاونی و زمینه تخصصی، فنی و مدیریتی از جمله مواردی هستند که می‌توانند در بهبود وضعیت مشارکت اعضاء در تصمیم‌گیری‌ها و پذیرش مدیران نسبت به این مشارکت بسیار مؤثر باشد.

یافته‌های پژوهش Malek Mohammadi *et al.* (2011) تحت عنوان «نقش تعاونی‌های کشاورزی در توسعه کارآفرینی» نشان می‌دهد که با ۹۵٪ اطمینان بین متغیرهای اطلاع‌رسانی، آگاهی عضو

در زمینه کارآفرینی، کمبود سرمایه لازم به منظور حمایت از افراد کارآفرین در تعاونی‌های کشاورزی، ضعف در فراهم کردن امکانات مورد نیاز در امر کارآفرینی به منظور حمایت از افراد کارآفرین، ارتباط ضعیف میان فعالیت‌های مختلف از قبیل تولید، اعتبار، بازاریابی و غیره، ضعف در ارتباط با مراکز علمی و تحقیقاتی، مدیریت ضعیف به منظور حمایت از افراد کارآفرین و پایین بودن مهارت‌های کارآفرینی در بین اعضای در تعاونی‌های کشاورزی مواجه می‌باشند (آمدی، ۱۳۸۸).

اهداف تحقیق

بر این اساس هدف اصلی تحقیق شناسایی عوامل مؤثر در توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی استان تهران و اهداف اختصاصی شامل شناسایی عوامل اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، آموزشی، سیاست‌گذاری، ویژگی‌های روان‌شناختی، فنی، مدیریتی و ویژگی‌های فردی مؤثر در توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی استان تهران می‌باشد.

روش پژوهش

با توجه به مسئله و اهداف تحقیق، پژوهش حاضر از نوع کاربردی و به لحاظ نحوه جمع‌آوری داده‌ها توصیفی (غیر آزمایشی) است چرا که امکان دست‌کاری متغیرها وجود ندارد، از سوی دیگر بر حسب روش از نوع همبستگی است چرا که محقق در پی بررسی روابط بین متغیرهای تحقیق می‌باشد. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل ۷۴۳۸۸ نفر می‌باشد که با استفاده از فرمول تعیین حجم نمونه کوکران ۲۶۰ نفر از اعضای تعاونی‌های کشاورزی به کمک نمونه

گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب انتخاب گردید. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه بود که بر اساس ادبیات نظری و پیشینه پژوهش تدوین گردید. به منظور روایی ابزار تحقیق، پرسشنامه مورد نظر در اختیار تعدادی از اساتید و کارشناسان مرتبط با موضوع در تعاونی‌های کشاورزی و دانشگاه قرار گرفت که پس از کسب نقطه نظرات، اصلاحات لازم به عمل آمد، همچنین تعداد ۲۰ نفر از اعضای برای انجام آزمون مقدماتی (Pilot Test) پژوهش در نظر گرفته شده‌اند، که ضریب کرونباخ آلفا ۰/۹۴ محاسبه گردید که بیانگر پایایی بالای پرسشنامه مورد نظر است. متغیر وابسته تحقیق، توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی است که برای سنجش آن از ۸ گویه در قالب طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای استفاده شده است. متغیرهای مستقل تحقیق نیز شامل عوامل اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، آموزشی، سیاست‌گذاری، روان‌شناختی، فنی، مدیریتی و ویژگی‌های فردی می‌باشد.

به منظور تعیین رابطه بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته تحقیق از ضریب همبستگی پیرسون و قدرت تشریح پراکندگی تغییرات متغیر وابسته از رگرسیون چند متغیره گام به گام استفاده شد. در این راستا تجزیه و تحلیل آماری پس از استخراج داده‌ها از طریق به‌کارگیری نرم افزار رایانه‌ای SPSS v16 صورت گرفت.

یافته‌ها

بر اساس توزیع فراوانی پاسخگویان به لحاظ سطح تحصیلات، اکثریت اعضای مورد مطالعه (۴۵/۸٪) دارای مدرک زیر دیپلم می‌باشند و بیشترین فراوانی

داشتند که هیچ دوره آموزشی در زمینه کارآفرینی در تعاونی‌ها برای آن‌ها برگزار نشده است. با توجه به نتایج جدول شماره ۱، از دیدگاه پاسخگویان وضعیت توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی استان تهران با ۳۶/۵ درصد در حد متوسط ارزیابی شده است.

در رشته تحصیلی با ۳۸/۸ درصد مربوط به رشته انسانی می‌باشد. متوسط سن پاسخگویان ۳۸/۳۷ سال می‌باشد، ۷۳/۸ درصد از اعضای تعاونی‌های کشاورزی با فراوانی ۱۹۲ نفر مرد می‌باشند. میانگین سابقه کار در تعاونی ۱۰/۳۱ سال است، ۵۰/۸ درصد از اعضاء، تجربه راه اندازی کسب و کار مستقل را نداشته‌اند، همچنین میانگین سابقه عضویت اعضاء در هیئت مدیره تعاونی‌ها ۲/۳۲ سال می‌باشد. ۶۷/۳ درصد از پاسخگویان نیز بیان

جدول ۱- وضعیت توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی استان تهران (n=۲۶۰)

طیف ارزیابی	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
خیلی کم (۱-۸)	۳۱	۱۲/۰	۱۲/۱	۱۲/۱
کم (۹-۲۰)	۲۵	۹/۷	۹/۷	۲۱/۸
متوسط (۲۱-۲۷)	۹۵	۳۶/۳	۳۶/۵	۵۸/۳
زیاد (۲۸-۳۴)	۵۷	۲۲/۰	۲۲/۱	۸۰/۴
خیلی زیاد (۳۵-۴۱)	۵۱	۱۹/۶	۱۹/۷	۱۰۰
بدون پاسخ	۱	۰/۴	-	-
جمع	۲۶۰	۱۰۰	-	-

نما: متوسط

کار (۰/۲۸)، ارائه روشی جدید در فرآیند تولید (۰/۳۲) و شناسایی و برآورده کردن نیازها (۰/۳۳) می‌باشد (جدول ۲).

اولویت بندی گویه‌ها بر اساس ضریب تغییرات نشان می‌دهد که بیشترین تأثیر در توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی از دیدگاه اعضاء به ترتیب شامل گویه‌های خلاقیت و نوآوری در

جدول ۲- اولویت بندی وضعیت توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی استان تهران

اولویت	گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات
۱	خلاقیت و نوآوری در کار	۳/۴۸	۰/۹۹	۰/۲۸
۲	ارائه روشی جدید در فرآیند تولید	۳/۲۹	۱/۰۸	۰/۳۲
۳	شناسایی و برآورده کردن نیازها	۳/۳۶	۱/۱۲	۰/۳۳
۴	تولید محصولات جدید	۲/۹۲	۱/۲۰	۰/۴۱
۵	خطر پذیری در فعالیت‌های تولیدی و اقتصادی	۳/۸۴	۶/۰۱	۱/۵۶
۶	خود اشتغالی	۳/۶۴	۶/۰۶	۱/۶۶
۷	دگر اشتغالی	۳/۴۳	۶/۰۷	۱/۷۶
۸	تبدیل ایده خلاق به ثروت	۴/۰۶	۸/۴۳	۲/۰۷
طیف ارزیابی: ۱=خیلی کم ۲=کم ۳=متوسط ۴=زیاد ۵=خیلی زیاد				

روان‌شناختی در توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی در حد متوسط می‌باشد.

یافته‌های جدول شماره ۳ حاکی از آن است که اکثریت افراد مورد مطالعه اعتقاد دارند که تأثیر عوامل اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، آموزشی، سیاسی، فنی و مدیریتی در توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی در حد زیاد و میزان تأثیر عوامل

جدول ۳- تأثیر عوامل مختلف در توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی (n=۲۶۰)

عوامل	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
-	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد
اقتصادی	۱۳	۵/۰	۵۴	۲۰/۸	۲۹
اجتماعی- فرهنگی	۳	۱/۲	۴۳	۱۶/۵	۱۵
آموزشی	۹	۳/۵	۵۴	۲۰/۸	۲۹
سیاسی	۱۵	۵/۸	۳۸	۱۴/۶	۲۶
روان‌شناختی	۴	۱/۵	۳۴	۱۳/۱	۲۳
فنی	۱۲	۴/۶	۳۸	۱۴/۶	۶۷
مدیریتی	۳	۱/۲	۱۸	۶/۹	۸۶

اما بین عوامل فنی و سن با توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی رابطه مثبت و معنی داری در سطح ۰/۹۵ وجود دارد.

جهت پی بردن به رابطه بین متغیرهای منتخب و توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی، تحلیل همبستگی مورد استفاده قرار گرفت. یافته‌های جدول شماره ۴ حاکی از آن است که بین عوامل اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، روان‌شناختی، سابقه کار در تعاونی و سابقه عضویت در هیئت مدیره با توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی رابط مثبت و معنی داری در سطح ۰/۹۹ وجود دارد. بین تجربه راه اندازی کسب و کار مستقل و توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی رابطه معکوس و معنی داری در سطح ۰/۹۹ وجود دارد.

جدول ۴- همبستگی بین متغیرهای تحقیق با توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی

ردیف	متغیرهای تحقیق	نوع ضریب همبستگی	r	P
۱	عوامل اقتصادی	پیرسون	۰/۴۶۰**	۰/۰۰۰
۲	عوامل اجتماعی-فرهنگی	پیرسون	۰/۱۷۸**	۰/۰۰۴
۳	عوامل آموزشی	پیرسون	۰/۱۰۶	۰/۸۸
۴	عوامل سیاست‌گذاری	پیرسون	۰/۰۸۸	۰/۱۵۸
۵	عوامل روان‌شناختی	پیرسون	۰/۲۸۴**	۰/۰۰۰
۶	عوامل فنی	پیرسون	۰/۱۳۸*	۰/۰۲۶
۷	عوامل مدیریتی	پیرسون	۰/۱۴۳*	۰/۲۱
۸	سطح تحصیلات	اسپیرمن	۰/۱۰۸	۰/۰۸۳
۹	رشته تحصیلی	اتا	۰/۰۸۸	۰/۰۸۷
۱۰	سن	پیرسون	۰/۱۴۳*	۰/۲۱
۱۱	جنس	اتا	۰/۰۰۸	۰/۸۷۳
۱۲	سابقه کار در تعاونی	پیرسون	۰/۱۶۵**	۰/۰۰۹
۱۳	تجربه راه اندازی کسب و کار مستقل	اتا	-۰/۲۴۱**	۰/۰۰۰
۱۴	سابقه عضویت در هیئت مدیره	پیرسون	۰/۳۸۷**	۰/۰۰۰

** = معنی داری در سطح ۰/۹۹

* = معنی داری در سطح ۰/۹۵

وابسته (توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی) را تبیین نمود.

در گام دوم با اضافه شدن عوامل روان‌شناختی در معادله رگرسیون مقدار ضریب تعیین $R^2 = ۰/۲۳۴$ و مقدار F حاصل از تجزیه واریانس برابر با $F = ۳۹/۲۷۲$ و سطح معنی داری آن برابر با $p = ۰/۰۰۰$ که در سطح کمتر از یک هزارم معنی دار می‌باشد، به دست آمده است. به این ترتیب مشخص می‌شود که دو متغیر عوامل اقتصادی و عوامل روان‌شناختی، ۲۳٪ تغییرات متغیر وابسته (توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی) را تبیین نموده‌اند.

به منظور بررسی تأثیر عوامل مؤثر در توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی، از آزمون رگرسیون چند متغیره گام به گام استفاده گردید. پس از ورود متغیرها، نتایج حاصل از جدول شماره ۵ به دست آمد. در گام اول متغیر عوامل اقتصادی با مقدار $R^2 = ۰/۲۱۲$ و مقدار F حاصل از تجزیه واریانس برابر با $F = ۶۹/۲۶۹$ و سطح معنی داری برابر با $p = ۰/۰۰۰$ که در سطح کمتر از یک هزارم معنی دار می‌باشد، که به عنوان مهم‌ترین متغیر تأثیرگذار بر توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی استان تهران می‌باشد، به طوری که این متغیر به تنهایی حدود ۲۱٪ از تغییرات متغیر

جدول ۵- مراحل مختلف ورود متغیرهای مستقل در تحلیل رگرسیون

Std	Adj R square	R square	R	متغیر	مراحل
۱۴/۸۰	۰/۲۰۹	۰/۲۱۲	۰/۴۶۰	عوامل اقتصادی (X _۱)	۱
۱۴/۶۱	۰/۲۲۸	۰/۲۳۴	۰/۴۸۴	عوامل روان‌شناختی (X _۲)	۲

با توجه به مدل نهایی رگرسیون چند متغیره گام به گام، معادله خط رگرسیون بر اساس B و β به شرح زیر می‌باشد (جدول ۶).

جدول ۶- میزان تأثیر متغیرهای وارد شده در معادله رگرسیون

Sig	T	Beta	B	اشتباه استاندارد B	متغیر
۰/۰۰۰	۸/۳۲۳	۰/۴۶۰	۰/۰۵۹	۰/۴۸۹	عوامل اقتصادی (X _۱)
۰/۰۰۷	۲/۷۴۳	۰/۱۵۷	۰/۰۶۸	۰/۱۸۷	عوامل روان‌شناختی (X _۲)
-	-	-	۲/۲۹۱	۱۰/۵۸	عدد ثابت

$$Y = ۱۰/۵۸ + ۰/۴۸۹ X_1 + ۰/۱۸۷ X_2 : B \text{ بر حسب}$$

$$Y = ۰/۴۶۰ X_1 + ۰/۱۵۷ X_2 : \beta \text{ بر حسب}$$

بحث و نتیجه گیری

مثبت و معنی داری وجود دارد. همین طور بین عوامل فنی و سن با توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی رابطه مثبت و معنی داری در سطح ۰/۹۵ درصد وجود دارد.

اما بین تجربه راه اندازی کسب و کار مستقل و توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی در سطح ۰/۹۹ درصد رابطه معکوس و معنی داری وجود دارد. به نظر می‌رسد کسانی که تجربه راه اندازی کسب و کار مستقل دارند با توجه به مسائل و مشکلاتی از قبیل عدم حمایت دولت از کارآفرینان، نبود اعتبارات لازم، ضعف در بازاریابی و غیره تمایل کمتری به توسعه کارآفرینی دارند.

نتایج حاصل از ضریب همبستگی نشان می‌دهد که بین سابقه کار در تعاونی و سابقه عضویت در هیئت مدیره با توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی با ۰/۹۹ درصد اطمینان رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد، به نظر می‌رسد هر چه میزان سابقه کار در تعاونی و سابقه عضویت در هیئت مدیره بیشتر بوده، در نتیجه توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی نیز بیشتر بوده است. همچنین بین عوامل اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و روان‌شناختی با توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی با ۰/۹۹ درصد اطمینان رابطه

پیشنهادها

این تحقیق با هدف شناسایی عوامل مؤثر در توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی صورت گرفت. نتایج به دست آمده نشان داد که مهم‌ترین عوامل توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی عوامل اقتصادی و عوامل روان‌شناختی می‌باشد. از دید اعضای تعاونی‌های کشاورزی گویه‌های وجود بازار رقابتی، پشتوانه مالی خانوادگی و حمایت‌های مالی و مالیاتی در اولویت‌های اول تا سوم عوامل اقتصادی قرار گرفتند. از این رو و با توجه به نتایج، دولت از طریق ایجاد پیوندهای اقتصادی و تعیین بازارهای هدف، ایجاد و توسعه شرکت‌های بیمه تعاون و صندوق ضمانت اعتباری و پرداخت اعتبار در حد توان مالی اعضاء به اعضای تعاونی‌ها، زمینه کار را برای افراد علی‌الخصوص فارغ‌التحصیلان را در قالب شرکت‌های تعاونی فراهم کند و به تبع آن اشتغال زایی و کارآفرینی را میسر سازد.

همچنین با توجه به نتایج اولویت بندی عوامل روان‌شناختی از دیدگاه اعضای تعاونی‌ها (قابلیت روبرویی با وقایع پیش بینی نشده، آینده‌نگری و دور اندیشی و ذهنیت مثبت افراد نسبت به کارآفرینی)، ایجاد واحد تحقیقاتی برای مواقع بحران جهت درک و تجزیه و تحلیل بهتر مسائل و شرایط، تجلیل از کارآفرینان با حضور اعضاء و تدوین یک برنامه دقیق، جامع، اصولی و واقع‌بینانه منطبق با نیازهای حال و آینده اعضاء پیشنهاد می‌گردد.

نتایج حاصل از رگرسیون چند متغیره گام به گام در خصوص تأثیر عوامل مؤثر در توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی بیانگر آن است که به ترتیب عوامل اقتصادی و عوامل روان‌شناختی بیشترین تأثیر را بر توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی داشته است.

بررسی نظرات و تحقیقات انجام شده توسط سلیمان پور (۱۳۸۵)، مقصودی و جهانبانی (۱۳۸۹)، ایمنی (۱۳۸۷)، Tyebjee & Vickery (1998)، Malek, Mohammadi *et al* (2011) و Moradnezehadi *et al* (2007) و Mokhtar & Pouratashi Nia (2007) حاکی از آن است که عوامل اقتصادی در توسعه کارآفرینی مؤثر می‌باشد. تحقیق حاضر نیز این مطلب را مورد تأیید قرار داده و به این نتیجه رسیده است که عوامل اقتصادی در توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی نقش مثبتی داشته است.

بررسی نظرات و تحقیقات انجام شده توسط مقصودی و جهانبانی (۱۳۸۹)، Mokhtar Nia & Moradnezehadi *et al*. Pouratashi, (2007) و Lashgarara *et al*. (2011) نشان داده است که عوامل روان‌شناختی در توسعه کارآفرینی مؤثر می‌باشد. تحقیق حاضر نیز این مطلب را مورد تأیید قرار داده و به این نتیجه رسیده است که عوامل روان‌شناختی در توسعه کارآفرینی تعاونی‌های کشاورزی نقش مثبتی داشته است.

منابع و مأخذ

- ۱- اکبری، ک. (۱۳۸۶). نقش نظام آموزشی- پژوهشی در توسعه کارآفرینی. فصلنامه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تعاون. شماره ۴، صفحات ۱۷۹-۱۷۱.
- ۲- آمدی، الف. (۱۳۸۸). نقش تعاونی‌های کشاورزی در ترویج کارآفرینی. پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه علوم و تحقیقات واحد تهران. صفحه ۱۷.
- ۱۶- ایمنی، س. (۱۳۸۷). آسیب شناسی تعاونی‌های کارآفرینی زنان روستایی. اولین همایش ملی تعاون و کارآفرینی. تهران، ۲۹ آبان ۱۳۸۷. صفحه ۳.
- ۳- ثمری، ع. و رسول زاده، ب. (۱۳۸۷). بررسی متغیرهای تأثیر گذار بر افزایش انگیزه پیشرفت و کسب موفقیت در مدیران تعاونی‌ها. نشریه مدیریت دولتی، شماره ۱۳، صفحات ۵۰-۳۳.
- ۴- جمشیدی، ح. (۱۳۸۵). ترویج تعاون: جایگاه، ضرورت و برنامه‌ها. ماهنامه اقتصادی، اجتماعی تعاون. شماره ۱۸. صفحه ۳۶.
- ۵- دنیایی، ح. و یعقوبی، ج. (۱۳۹۰). راهکارهای تقویت کارآفرینی در شرکت‌های تعاونی کشاورزی استان زنجان از دیدگاه مدیران تعاونی‌ها. مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی ظرفیت‌های بخش تعاون در توسعه اجتماعی- اقتصادی و فرهنگی. ۲۷ و ۲۸ فروردین ۱۳۹۰. جزیره کیش. صفحه ۲۷۳.
- ۶- دهباشیان، س. (۱۳۹۰). نقش تسهیلات تکلیفی بخش تعاون در ایجاد فرصت‌های شغلی طی برنامه سوم. فصلنامه تعاون. شماره ۵. بهار ۹۰.
- ۷- رفیعی طالقانی، م. (۱۳۸۸). افزایش در آمار تعداد فارغ‌التحصیلان بیکار: کدام توسعه؟. روزنامه اعتماد. ۱۹ خرداد. صفحه ۴.
- ۸- روزنامه بازار کار. (۱۳۹۱). پرداخت تسهیلات ۷ درصدی به فعالان تعاونی‌های کشاورزی استان تهران. سال دوازدهم. شنبه ۱۰ تیر. شماره ۷۰۲. صفحه ۴.
- ۹- سازمان تعاون روستایی. (۱۳۹۱). آمار نامه تعاونی‌های روستایی. تهران: سازمان تعاون روستایی.
- ۱۰- سعیدی کیا، م. (۱۳۸۲). آشنایی با کارآفرینی. تهران: نشر سپاس. صفحه ۶.
- ۱۱- سلیمان پور، م. (۱۳۸۵). بررسی موانع و مشکلات نیل به رویکرد کارآفرینی در آموزش عالی کشاورزی از دیدگاه دانشجویان دوره‌های تکمیلی استان تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته ترویج و آموزش کشاورزی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران. صفحه ۷۵.
- ۱۲- شعبانپور، غ. (۱۳۸۶). بخش تعاون ایران اشتغال و کارآفرینی. فصلنامه رویش. شماره ۱۵، صفحات ۱۹-۱۳.
- ۱۳- طهماسبی گنجور، ط. و لبافی، ع. (۱۳۸۴). تعاون و تأثیر آن بر بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاه. مجله کار و جامعه. شماره ۶۳، صفحه ۱۶.
- ۱۴- غیاثوند، ف. (۱۳۸۸). طراحی الگوی ترویج کارآفرینی به منظور توسعه اشتغال در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی ایران. رساله دکتری. رشته ترویج و آموزش کشاورزی. واحد علوم و تحقیقات تهران.

- Management*. 5(14), 5536-5540. Retrieved from <http://www.academicjournals.org/AJBM>
- 23- Malek Mohammadi, I., Sabouri, M. S., Hoseaninia, G. H., & Mohammadi Malayeri, M. R. (2011). The role of agricultural cooperatives in entrepreneurship promotion (Case study of agricultural cooperatives in Tehran). Proceeding of 1st International Conference on Cooperative Social, Economic and Cultural Capabilities. Kish, 16-17 April. P. 63. [Abstract]. Retrieved from <http://www.Icci2011.Ir/English/download/Abstract-Journal.pdf>.
- 24- Moradnezehadi, H., Iravani, H., Shabanali Fami, H., Hosseini, S. M., & Kafi, M. (2007). Analysis of factors influencing entrepreneurship development in green houses in Iran. *Iranian Journal of Agricultural Sciences*, 2(1386), 219-226. Retrieved from www.sid.ir/en/ViewPaper.asp%3FID%3D143562%26vDate%3D200..
25. Pouratashi, M., & Mokhtar Nia, M. (2009). A study of factors influencing entrepreneurship of agricultural graduates from viewpoint of faculty members of University College of agriculture and natural resources, University of Tehran. *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research*, 40-2(2), 115-122. Retrieved from jfr.ut.ac.ir/page/article/frame.html?langId=en&articleId=179757
- 26- Tyebjee, T., & Vickery, L. (1988). Venture capital in Western Europe. *Journal of Business Venturing*, 3(2), 123-136. Retrieved from www.sciencedirect.com/science/article/pii/0883902688900225
- ۱۵- فیض آبادی، ح. و محمدنیا، ا. (۱۳۸۷). بررسی نقش کارآفرینی و پایبندی به اصول تعاون و رابطه آن‌ها در موفقیت تعاونی‌ها. خلاصه مقالات همایش ملی تعاون و کارآفرینی. جزیره کیش، ایران. ۲۷ و ۲۸. صفحه ۶۷.
- ۱۶- کشوری، ب. (۱۳۸۰). تاریخچه شرکت‌های تعاونی مصرف در ایران. ماهنامه تعاون. شماره ۴. صفحات ۱۱-۱۰.
- ۱۷- محمدلو، ح. (۱۳۸۳). تعاونی‌های کشاورزی در ایران و جهان. ماهنامه اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی تعاون. شماره ۱۵۸. صفحه ۶۲.
- ۱۸- مقصدی، ط. و جهانبانی، ب. (۱۳۸۹). بررسی راهکارهای توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی شهرستان اهواز. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر.
- ۱۹- وزارت تعاون. (۱۳۸۶). تعاون چیست؟ معاونت پژوهش، برنامه ریزی و آموزش تعاون. شماره ۴. صفحه ۱۸-۵.
- 20- Alison, M. (1990). *Entrepreneurship: an international perspective*. Oxford Jordan Hail, Linacre house. Retrieved from www.maxwellsci.com/print/rjees/v5-26-31.pdf
- 21- Kraenzle, C. A. (1998). Coops break supply sales record. *Rural Cooperatives*, 65(6), 466. Retrieved from www.uwcc.wisc.edu/info/farmer.ht.
- 22- Lashgarara, F., Roshani, N., & Omidi Najafabadi, M. (2011). Influencing factors on entrepreneurial skills of rural women in Ilam city. *African Journal of Business*